Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research
Vol. 14, No. 1, Spring 2024, 95-123
DOI: 10.21859/priw-140105

Smart Power in Ayatollah Khamenei's Thought and Its Impact on Iran's Position in the New Geometry of Global Power

Alireza Mozaffariniko[1], Akbar Ashrafi[2]

Date of Received: 2023/11/29 **Date of Acceptance**: 2024/03/5

Abstract

The world's position at the moment of creating a new order geometry, despite the threats posed by the chaos of the transition period, has presented unique opportunities to emerging actors and powers, including the Islamic Republic of Iran. Undoubtedly, the prerequisite for a favorable position in the conditions of transition to a new order is to understand the patterns of change at the level of structures, the actions of actors at the level of agents, and also to understand the requirements, needs, and considerations of this profound transformation. In the meantime, enhancing the capabilities of the hard-soft power components and the way to integrate and integrate them wisely, that is, smart power, appropriate positioning, and strategic positioning of countries, including Iran, has an unparalleled role that has always been reflected in the thinking of Ayatollah Khamenei.

The main question of this research is: With what hardware and software capacities can Iran consolidate its position as a regional power in the new geometry of global power? (Research question) The research findings indicate that by enhancing the components, dimensions, and consequences of the application of

1. PhD student in Political Thought, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Political Thought Department, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (responding Author) , akbarashrafi552@gmail.com

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

hard power (military power, natural geography, enhancing nuclear capability, strengthening aligned non-state actors, strengthening the capacity of the resistance economy) and also soft power (identity-cultural capacities, Islamic Revolution discourse, scientific-knowledge capacities, media communications, strengthening tourism) and by simultaneously employing hard and soft power in the form of smart power, Iran can consolidate its position and contain the threats arising from the shocks of change in this new order. (Hypothesis) Using Joseph Nye's smart power theoretical framework, this article examines Iran's hard and soft power capacities in order to consolidate this country's position as an effective regional power in the international system (Theoretical framework). The research method of this study is qualitative-descriptive, and the data were collected through library studies, including documents, articles, books, and reliable reports.

Keywords: Iran, Smart Power, Position,

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی – پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال چهاردهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۳، صص ۱۲۳ – ۹۵

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۴۰۱۰۵

قدرت هوشمند در اندیشه آیت الله خامنه‌ای و تاثیر آن بر موقعیت‌مندی ایران در هندسه جدید قدرت جهانی

علیرضا مظفری نیکو[۱]
اکبر اشرفی[۲]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

چکیده

قرارگیری جهان در لحظه آفرینش هندسه نظمی نوین، علی‌رغم ایجاد تهدیدهای ناشی از آشوب دوران گذار، فرصت‌های بی بدیلی را پیش روی بازیگران و قدرت های نوظهور از جمله جمهوری‌اسلامی ایران قرار داده است. بی تردید لازمه موقعیت مندی مطلوب در شرایط گذار به نظم جدید، فهم الگوهای تغییر در سطح ساختارها، اقدام کنشگران در سطح کارگزاران و همچنین درک اقتضائات، احتیاجات و ملاحظات این تحول عمیق است. در این میان، ارتقاء توان مولفه های قدرت سخت- نرم و نحوه تلفیق و تجمیع خردمندانه آنها، یعنی قدرت هوشمند، درجانمایی مناسب و موقعیت یابی راهبردی کشورها، من جمله ایران نقشی بی بدیل دارد که همواره در اندیشه آیت الله خامنه ای نمود داشته است.

سئوال اصلی این پژوهش آن است که ایران با چه ظرفیت‌های سخت افزاری و نرم‌افزاری می‌تواند جایگاه خود را به‌عنوان قدرت منطقه‌ای در هندسه جدید قدرت جهانی در منطقه غرب آسیا تحکیم نماید؟(سئوال تحقیق) یافته‌های تحقیق ناظر بر آن است که ایران با ارتقاء مؤلفه‌ها، ابعاد و پیامدهای کاربست قدرت سخت (قدرت نظامی، جغرافیای طبیعی، ارتقای توانمندی هسته‌ای، تقویت بازیگران غیردولتی همسو، تقویت ظرفیت اقتصاد مقاومتی) و همچنین قدرت نرم (ظرفیت های هویتی-فرهنگی، گفتمان انقلاب اسلامی، ظرفیت های دانشی- علمی، ارتباطات رسانه‌ای، تقویت گردشگری) و بکارگیری توامان قدرت سخت و نرم در قالب قدرت هوشمند، می‌تواند جایگاه موقعیت‌مند خویش را تثبیت و تهدیدهای ناشی از تِکانه های تغییر در این نظم جدید را مهار نماید.(فرضیه)

این مقاله با استفاده از چهارچوب نظری قدرت هوشمند جوزف نای، به بررسی ظرفیت‌های قدرت سخت و نرم ایران در راستای تثبیت جایگاه این کشور به‌عنوان یک قدرت مؤثر منطقه‌ای در نظام بین‌الملل می‌پردازد(چارچوب نظری). روش تحقیق این پژوهش، کیفی-توصیفی است و داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای شامل اسناد، مقالات، کتاب‌ها و گزارش‌های معتبر گردآوری‌شده‌اند.

واژه‌های کلیدی: ایران، قدرت هوشمند، موقعیت‌مندی، هندسه نوین جهانی

۱. دانشجوی دکتری اندیشه سیاسی ،واحد تهران مرکزی،دانشگاه آزاد اسلامی ،تهران،ایران.
۲. دانشیار گروه اندیشه سیاسی ،واحد تهران مرکزی،دانشگاه آزاد اسلامی ،تهران،ایران.(نویسنده مسئول) ،
akbarashrafi552@gmail.com

Copyright © 2010, SAIWS (Scientific Association of Islamic World Studies). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

مقدمه

در منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای، ایران با برخورداری از ظرفیت‌های سخت و نرم‌افزاری، امکان تبدیل به یک قدرت منطقه‌ای تأثیرگذار را داراست. با این حال، چالش اصلی در این است که چگونه ایران می‌تواند این ظرفیت‌ها را در چارچوب قدرت هوشمند به کار گیرد تا جایگاه خود را در نظم نوین بین‌المللی تثبیت کند، به‌ویژه در شرایطی که با موانعی چون تحریم‌های بین‌المللی، تصویرسازی منفی رسانه‌ای، رقابت فزاینده با بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای روبه‌رو است. یکی از مهم‌ترین مسائل برای ایران در دوران معاصر، تثبیت موقعیت ایران بوده است. نگرانی مستمر و دائمی حفظ تمامیت ارضی و حق تعیین سرنوشت ناشی از رقابت قدرت‌های بزرگ و تغییر مناسبات نظم جهانی واقعیت کتمان‌ناپذیر دوران گذار فعلی است. موقعیت مهم جغرافیایی ایران و نزدیکی ایران به سر منشاء تهدیدها، در جریان جنگ‌های جهانی اول و دوم و تحولات جنگ سرد، آثار عمیقی بر حیات اجتماعی و سیاسی حاکمان و مردم ایران بر جای گذاشته و علی‌رغم اعلام بی‌طرفی در این جنگ ها، این سرزمین اشغال گردیده است (موسوی‌نیا، ۱۳۹۴: ۱۳۱). پس از انقلاب اسلامی نیز ایران خود را به‌عنوان یک نیروی ضد هژمون و مستقل در مبارزه با سلطه و استعمار غرب بازتعریف نمود، از این رو در دوران هژمونی تک قطبی پس از سقوط اتحاد جماهیر شوروی، ایران ذیل کشورهای سرکش[1] تجدید نظر طلب دسته بندی شد. اگرچه ضرورت درک تغییرهای کلان جهانی و فهم پویایی رقابت‌های امنیتی غرب آسیا (خاورمیانه)، در سال‌های اشغال عراق و افغانستان به نخبگان سیاسی ایران کمک کرد تا تصمیمات درستی مبنی بر، مدیریت و گسترش یک سیاست خارجی موفق منطقه‌ای و تقویت بنیان‌های نظامی- دفاعی اتخاذ نمایند تا بر این تهدیدات فائق آیند (اسمعیلی و میرمحمدی، ۱۶:۱۴۰۲) اما این موقعیت‌مندی همواره در سطح منطقه‌ای از سوی رقبا و در سطح جهانی از سوی غرب و نظام سلطه به رهبری ایالات متحده آمریکا، مورد چالش و تهدید بوده و تثبیت نشده است و ایران در سال‌های اخیر با بزرگ‌ترین کارزارهای تبلیغاتی ایران هراسی و گسترده‌ترین تحریم‌های بین‌المللی در راستای مهار و تضعیف مواجه بوده است (رئیسی‌نژاد، ۱۴۰۲: ۲۷۰). از سوی دیگر، حوادث و روندهای کنونی مانند کاهش مداخله‌گری ایالات‌متحده، تشدید منازعه قدرت های منطقه ای و رقابت قدرت‌های بزرگ، نشان دهنده گذار به نظمی چندقطبی و پیچیده‌است (نجفی سیار، ۱۴۰۲: ۸۵). ترسیم این وضعیت، تهدیدات امنیتی و فرصت‌هایی را پیش روی همه بازیگران جهان از جمله ایران قرار می‌دهد(آهویی و حسینی، ۱۳۹۵: ۵۱). استفاده از دریچه‌های فراهم شده در

1. rogue states

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

زمان جابجایی قدرت بین‌المللی در راستای تثبیت موقعیت و رفع تهدیدات ناشی از گسترش آشوب، مستلزم تلفیق و بهره‌گیری از ترکیب عناصر سخت و نرم و یا به‌عبارتی قدرت هوشمند[1] می‌باشد(عذیری و زرگرباشی، ۱۴۰۲: ۵۱). پرداختن به این موضوع از آن روی اهمیت دارد که حوادث و روندهای مذکور موقعیت ایران را در معرض فرصت‌ها و تهدیدهای بی‌سابقه‌ای قرارداده که سرعت و ضریب امواج آن، عظمت نتایج و در نتیجه، مدیریت این حوادث را بسیار دشوار کرده است(Gallarotti,2015: 247). آیت الله خامنه ای در خصوص کسب موقعیت‌مندی در نظم نوین بین‌المللی در حال ظهور و توجه به مؤلفه‌های مختلف قدرت، گزینه‌ای راهبردی را مطرح نموده که نشان از وجود دغدغه جدی در بالاترین سطوح تصمیم‌گیری در نظام جمهوری اسلامی ایران است. ایشان معتقدند؛"دنیا در آستانه یک نظم جدید است و آن‌وقت همه کشورها از جمله کشور ایران اسلامی ما وظیفه دارند جوری در این نظم جدید حضور پیدا کنند، حضور سخت‌افزاری و حضور نرم‌افزاری، که بتواند امنیت و منافع کشور و ملت را تأمین کنند، در حاشیه نمانند، عقب نمانند"(آیت‌اله خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۰۲/۰۶).

چارچوب نظری این پژوهش، نظریه «قدرت هوشمند» جوزف نای است که بر ادغام مولفه های قدرت سخت و نرم برای دستیابی به اهداف راهبردی تأکید دارد. پرسش اصلی مقاله پیش رو این است که ایران با چه ظرفیت‌های سخت افزاری و نرم‌افزاری می‌تواند جایگاه خود را به‌عنوان قدرت پایدار منطقه‌ای در هندسه نوین قدرت جهانی در منطقه غرب آسیا تثبیت کند؟ این مقاله با روش توصیفی-کیفی و با اتکا به داده‌های کتابخانه‌ای (شامل اسناد رسمی، مقالات علمی و منابع ثانویه)، می‌کوشد، ظرفیت‌های سخت و نرم جمهوری اسلامی ایران را شناسایی و تشریح کرده، سپس با تطبیق آن ها بر نظریه قدرت هوشمند، پیشنهاداتی جهت تبدیل این ظرفیت‌ها به ابزارهای مؤثر در سیاست خارجی ارائه نماید.

روش پژوهش

از آنجا که هدف این تحقیق، تبیین و تحلیل ظرفیت‌های ایران در عرصه‌های سخت و نرم و چگونگی ترکیب خردمندانه و عقلانی آنها درمفهوم نظری قدرت هوشمند است، طراحی این پژوهش به‌صورت کیفی و مبتنی بر داده‌های تفسیر پذیر است، لذا تلاش شده با به‌کارگیری مدل قیاسی و استخدام مفاهیم و فرضیات نظریه قدرت هوشمند نسبت به جمع‌آوری داده‌ها در حوزه قدرت سخت و نرم جمهوری‌اسلامی و امکاناتی که به‌کارگیری و تلفیق این ظرفیت‌ها در اختیار قرار می‌دهد، اقدام شود. رویکرد کیفی به‌دلیل

1. Smart power

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

ماهیت اکتشافی موضوع و نیاز به تفسیر داده‌های غیر عددی انتخاب شده‌است. روش توصیفی نیز به‌منظور ترسیم دقیق مؤلفه‌های قدرت ایران و جایگاه آن در نظم نوین بین‌المللی به کار گرفته‌می‌شود. مطالعات کتابخانه‌ای نیز به‌عنوان روش اصلی گردآوری داده‌های این پژوهش استفاده شده‌است.

پیشینه پژوهش

در حوزه کاربست قدرت هوشمند و ارتباط آن با جایگاه ایران در نظم منطقه‌ای و جهانی، مقالات و پژوهش‌هایی انجام شده است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره خواهد گردید:

۱- محمد باقر خرمشاد و افشین متقی(۱۳۹۵) در مقاله نقش قدرت انقلاب اسلامی در تقویت قدرت هوشمند جمهوری‌اسلامی ایران، به این پرسش پاسخ داده‌اند که شاخص‌های قدرت هوشمند کدام است و انقلاب اسلامی چه تأثیری بر این شاخص‌ها داشته است. ۲- علی محمدیان و هانی عبدی(۱۳۹۶) مقاله‌ای با عنوان تحلیلی بر ارتقا جایگاه ایران در خاورمیانه با تأکید بر قدرت هوشمند به رشته تحریر درآورده که در آن با کاربست نظریه سوزان ناسل به نقش قدرت هوشمند در افزایش جایگاه این کشور در خاورمیانه پرداخته‌اند و قدرت هوشمند را عاملی برای تحقق اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ دانسته‌اند. ۳- وحید عذیری و روح‌الله حاج زرگر باشی(۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان قدرت هوشمند و ارتقای جایگاه منطقه‌ای ایران در غرب آسیا به بررسی ابعاد اثرگذاری قدرت هوشمند بر سیاست خارجی ایران در غرب آسیا پرداخته‌اند و ظرفیت‌های ایران را مبنی بر تحولات غرب آسیا در این حوزه بررسی نموده‌اند. ۴- سپهر قاضی‌نوری و هادی صفری(۱۴۰۲) نیز در مقاله‌ای با عنوان نقش و اهمیت فناوری نرم در هندسه نظم جدید جهانی به کاربست نظریه فناوری نرم و امکاناتی که این امر در نظم نوین جهانی به کشورها می‌دهد، پرداخته‌اند. ۵- گروه حقوقی مطالعات بنیادین حکومتی مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۹)، تحقیقی را با عنوان مفهوم قدرت هوشمند و نقش آن در سیاست جدید تهیه و منتشر نموده است که در آن به بررسی سیر تحول قدرت سخت به قدرت نرم و بعد از آن به قدرت هوشمند اشاره داشته در بخش میانی این پژوهش به ارتباط مقوله جهانی شدن با قدرت هوشمند پرداخته شده و نقش قدرت هوشمند در کارآمدی امر سیاست و همچنین لزوم به کارگیری جدیدترین ابزارها و فناوری‌های ارتباطی- اطلاعاتی، اهمیت وابستگی متقابل اقتصادی کشورها و بازیگران فراملی، تاکید شده است. ۶- رحمان لطفی (۱۳۹۴) در کتابی با عنوان دفاع هوشمند در اندیشه امام خامنه‌ای به تهدیدات نوظهور، مولفه‌های جهان در حال گذار، تشریح وضعیت قدرت آینده ایران و نظام قدرت آینده جهانی پرداخته و در پایان ابعاد دفاع هوشمند، از دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای را تشریح کرده است.

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

وجه تمایز پژوهش پیش‌رو با سایر پژوهش‌ها، تبیین، تشریح و پردازش مفهوم موقعیت‌مندی و تثبیت موقعیت ایران در هندسه نظم نوین بین‌الملل و ارتباط آن با قدرت هوشمند ایران در اندیشه آیت الله خامنه ای است. مطالعات پیشین عمدتاً بر تحلیل جداگانه قدرت سخت یا نرم ایران متمرکز بوده‌اند، اما پژوهشی که به ترکیب این دو مقوله در قالب قدرت هوشمند و تطبیق آن با شرایط تحولات نظم نوین بین‌المللی در اندیشه ایشان پرداخته باشد، کار نشده است.

چهارچوب نظری

قدرت هوشمند راه حلی در جهت پاسخگویی به محدودیت و ناکامی های قدرت سخت و نرم است که ابتدا توسط سوزان ناسل[1] در معنای ترکیب هدفمند و خردمندانه قدرت‌های مذکور در مقابله با تهدیدات و مفهوم پردازی قدرت نرم جوزف نای، بکارگیری گردید. از نگاه او منابع اقناعی و اجبار ناظر بر توانایی و برتری های نظامی، اقتصادی، فرهنگی و ایدئولوژیک، می‌بایست برای تثبیت موقعیت برتر یک کشور، در یک جهت، هماهنگ شوند و موفقیت در عرصه بین‌المللی نیازمند ترکیبی متعادل و هوشمندانه قدرت نرم و سخت است. نسبت بهینه این ترکیب بسته به شرایط و اهداف خاص هر کشور متفاوت می‌باشد و معانی و منابع قدرت با توجه به شرایط زمانی و مکانی می‌تواند در طول زمان تغییر کند(فتاحی اردکانی، ۱۳۹۸: ۱۳۷). جوزف نای نیز در سال ۲۰۰۳ مفهوم قدرت هوشمند را در برابر استخدام مفهوم قدرت نرم بعنوان راهنمای سیاست خارجی مطرح نمود. او معتقد است در شرایط جهانی شدن و تغییر ماهیت قدرت، نوع و تعداد بازیگران، به‌گونه‌ای تحول یافته‌است که علاوه بر قدرت‌های بزرگ بین‌المللی، بازیگران منطقه‌ای نیز به ایفای نقش می‌پردازند و در کنار دولت‌ها، نهادهای مدنی بین‌المللی، سازمان‌های مردم‌نهاد بین‌المللی، سازمان‌های بین‌الدُول بین‌المللی، نهادهای چندجانبه غیررسمی، احزاب، رسانه‌ها، قومیت‌ها، سندیکا، شرکت‌های چندملیتی، افراد و افکار عمومی بین‌المللی نیز نقش‌آفرین شده‌اند (Nye,2011: 205). توجه به قدرت هوشمند، خود منعکس کننده چشم‌انداز در حال تغییر روابط بین‌الملل است. صحنه جهانی، ابزارهای قدرت سخت مانند زور و تهدید را کمتر می‌پذیرد و بیشتر پذیرای بازیگرانی است که محدودیت‌های قدرت سخت (افزایش هزینه‌های جنگ ناشی از انقلاب عصر فناوری‌های و خطر تسلیحات هسته‌ای) و فرصت‌های ایجاد شده توسط این محیط جدید جهانی را درک کرده‌اند (Jer-vis,1997: 53). در واقع استراتژی‌های بهینه‌سازی ثروت و موقعیت ملی، از زور و اجبار فاصله

1. Suzanne Nossel

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

گرفته است، زیرا این روش‌ها می‌توانند هزینه‌های اجتماعی-اقتصادی و سیاسی قابل‌توجهی را به‌همراه داشته‌باشند(Nye,2007, 74). رابطه بین دو جزء قدرت هوشمند، یعنی قدرت سخت و نرم، پیچیده، مرکب و تعاملی است؛ این دو نه کاملاً جایگزین هستند و نه کاملاً مکمل، اگرچه اغلب یکدیگر را تقویت می‌کنند. به‌کارگیری هوشمندانه با تشخیص اولویت ها در ارتباط است. بنحویکه استفاده نرم (نه اجبارآمیز) از منابع نظامی می‌تواند یکی از منابع مهم رفتار قدرت نرم یعنی برنامه سازی، اقناع و جذب در سیاست جهان باشد، این در حالی است که قابلیت‌های اقتصادی گاه به مثابه منبع قدرت سخت و گاه به مثابه نرم به‌کارگیری می‌گردد (Gallarotti,2011:15-17). نکته بسیار مهم در این زمینه آن است که تمایز اصلی آنها به ملموس بودن بستگی ندارد؛ یک نیروی نظامی بزرگ می‌تواند از طریق ادراکات شکست ناپذیری تأثیرات جذابی ایجاد و از سوی دیگر قدرت نرم را می‌توان از طریق استفاده از منابع ملموس تقویت کرد (Nye,2007, 76). حتی با اذعان به اینکه قدرت هوشمند می‌تواند بهینه سازی نفوذ و امنیت ملی را ارتقا دهد، بهره برداری از مزایای قدرت هوشمند به توانایی تصمیم گیرندگان بر تلفیق و بهره برداری از مزایای متنوع در بین قدرت سخت و نرم بستگی دارد (Gallarotti,2011:25).

هندسه جدید قدرت جهانی: تغییرات و روندها

پس از فروپاشی شوروی، ایالات-متحده توانست بدون رقیب جهانی عمده، در بسیاری از نقاط جهان مداخله نظامی نماید و توان خویش در کنترل و مداخله مستقیم در مناطق حساس ژئوپلیتیکی را نشان داده و حوزه نفوذ خود را به ماورای اروپا و غرب آسیا گسترش دهد و هژمونی مطلق (تسلط و رهبری) خود را تثبیت کند، اما در فاصله این سال‌ها در میان بلندپروازی‌های نئوکان‌های[1] آمریکایی در خاورمیانه، رشد خیره کننده اقتصادی چین، فرایندی از خیزش اقتصادهای نوظهور را رقم زد(Clark & Hoque,2013:88). این شرایط سبب بروز بحران‌های مالی و اقتصادی در آمریکا گردید و همزمان فرایندی از مقاومت و ائتلاف میان بازیگران دولتی و غیردولتی در منطقه خاورمیانه(غرب آسیا) علیه تهدیدات ناشی از حضور گسترده آنها به وجود آورد (متقی، ۱۴۰۱: ۴۲). در این شرایط آمریکا به این نتیجه رسیده است که به تعبیر برژینسکی[2] باید بر جهان بتابد، نه اینکه سایه هولناک خود را به کانون نفرت جهانی تبدیل کند«(برژینسکی، ۱۳۸۶: ۲۹۲). چین از سال ۲۰۱۰، برای ایالات-متحده به یک تهدید جدی تبدیل گردید و در این

1. Neocon
2. Zbigniew Brzezinski

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

راستا سیاست چرخش راهبردی به آسیا[1]، توسط آمریکا مطرح و مهار چین در اولویت سیاست خارجی آمریکا قرار گرفته است (مرشایمر و روزاتو،۱۴۰۳: ۱۷). سیاست‌های یک‌جانبه‌گرایی و بازگشت به درون آمریکا در دوران دونالد ترامپ[2] (۲۰۱۶)، نشان‌دهنده کاهش توان و تمایل آمریکا به رهبری جهانی و همکاری‌های چندجانبه در راستای مهار چین تلقی می شود. نتیجه قهری این روند، کاهش حضور گسترده ایالات-متحده در اقصی‌نقاط جهان از جمله غرب آسیا و اعمال اراده هژمونیک برای کمک به متحدین خواهد بود (Mandelboum,2010:3). در جهان جدید، آمریکا دیگر نمی‌تواند بر کل جهان حکم براند، بر این اساس، آمریکا برای حفظ موقعیت رهبری و تأمین منافع و حمایت از متحدین، با تهدیدهای اساسی مواجه شده‌است؛ لذا می توان مدعی شد؛ جهان به لحظه پایان نظم تک قطبی خویش رسیده است (Kupchan,2001:2). از سوی دیگر آمریکا دیگر از نفوذ و اثرگذاری سابق بر رفتار سایرین برخوردار نیست، حتی متحدان آمریکا مانند دوران جنگ سرد تابع محض آمریکا نیستند (Naim,2013:115). افول نسبی قدرت ایالات متحده، مدخلی برای شروع عصر چندجانبه‌گرایی و منطقه‌گرایی است و تغییرات قابل توجهی در رفتار مشارکتی بازیگران منطقه‌ای در زمینه‌های مختلف در این حوزه به وجود خواهد آورد (Acharya & Buzan,2019:279). این رفتار در فضای آشوب گونه ای که همچنان ساختار نوین شکل نگرفته است، تابعی از افزایش سطح قدرت و الزامات نظم در آشوب خواهد بود. در سند امنیت ملی ایالات متحده که در سال ۲۰۱۷ منتشر گردید، جهان به دو بخش لیبرال و تجدیدنظرطلب تقسیم می‌شود، در عرصه تقابل با آمریکا کشورهای چین، روسیه و ایران صورت بندی می‌گردند و از آنها به‌عنوان مهمترین تهدیدات پیش روی آمریکا نام برده می‌شود و ایران مهمترین تهدید منطقه‌ای آمریکا معرفی شده‌است که محیط بین‌المللی منافع و امنیت آمریکا را تحت الشعاع قرار خواهد داده است. از سوی دیگر جهانِ اقتصادی دیگر قدرت ها، به‌شکل روشنی در حال تحول است و چشمگیرترین رشد در این میان، مختص چند کشور در آسیا به رهبری چین و هند است. براساس مطالعات صورت پذیرفته توسط مؤسسه مطالعات امنیتی اتحادیه اروپا[3] (EUISS,2012) تا سال ۲۰۳۰، چین و هند می‌توانند بیش از ۳۴ درصد از اقتصاد جهانی را تشکیل دهند، همچنین طبق گزارش پرایس واترهاوس کوپرز[4] در سال ۲۰۱۵، چین و هند تا سال ۲۰۵۰ به‌عنوان دو اقتصاد برتر جهان ظاهر خواهند شد و چنانچه این پیش‌بینی محقق شود، هفت اقتصاد

1. Pivot to Asia
2. Donald Trump
3. European Union Institute for Security Studies
4. PricewaterhouseCoopers

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

از ده اقتصاد برتر جهان، غیر غربی بوده و جهان غرب تا سال ۲۰۵۰ میلادی شاهد خیزش اقتصادی دیگر قدرت ها خواهد بود (Acharya,2014:27-31). سهم دلار آمریکا از ذخایر جهانی در سال های اخیر و به ویژه پس از روی کار آمدن دونالد ترامپ[1] (۲۰۲۱-۲۰۱۷) در آمریکا روند نزولی داشته است. آمارها حکایت از دست رفتن جایگاه دلار به عنوان ارز مرجع در مبادلات جهانی است. در سال ۲۰۲۰ سهم دلار در مبادلات و ذخایر جهانی بانک های مرکزی به ۵۹٪ رسیده که کمترین میزان در ۲۵ سال اخیر می باشد. قابل ذکر است که در این فاصله، این رقم از ۷۱٪ به ۵۹٪ رسیده است که البته اخیراً این درصد به ۵۶٪ رسیده است.[2] این روند به‌خوبی بیانگر انتقال سرمایه، ثروت و انتشار قدرت در سطح جهانی است. ظهور این بازیگران، ائتلاف‌های بین‌المللی را تغییر داده است و نشانه‌های آن در شکل گیری سازمان‌های موازی اقتصادی-امنیتی مانند "سازمان همکاری شانگهای" و "بریکس"[3] در حال تقویت است، بنحویکه حتی شرکای راهبردی ایالات متحده نیز در این سازمان‌ها عضو و فعال هستند. این سازمان‌ها اگرچه نوپا هستند اما آغازی برای شکست انحصار دلار در تجارت جهانی محسوب می‌شوند. همزمان این کشورها علاوه بر انتقال سرمایه، چالش بسیار جدی در حوزه انحصار تکنولوژیک برای ایالات متحده ایجاد خواهند کرد (Halberstadt-Velasco,2024,5). قدرت‌های نوظهوری مانند چین و در مرحله بعدی روسیه به‌عنوان ظرفیت‌هایی برای مقابله با تلاش‌های آمریکا و غرب برای ایجاد نظم تک قطبی و یک‌جانبه‌گرایی آمریکا در سطوح مختلف عمل نموده‌اند و پیدایش این شرایط به کاهش محدودیت‌ها برای جمهوری‌اسلامی ایران و متحدانش کمک می‌کند. اگرچه این چرخش هنوز سرشت اقتصادی دارد، اما بازتوزیع قدرت اقتصادی بدون‌تردید آثار سیاسی شاخصی در پی خواهد داشت. در سطح منطقه‌ای، سیاست متوازن چین و روسیه در خصوص بازیگران محوری منطقه با سیاست جانبدارانه و تقابلی آمریکا و اروپا فاصله محسوسی دارد و فرصت‌های کنشگری و ارتقا جایگاه ایران را افزایش داده است (گل‌محمدی و وزیریان، ۱۴۰۲، ۳۷۵).

مسائل پیچیده و نوظهور بین‌الملل

الف- نقش یابی بازیگران غیردولتی:

امروز غرب آسیا عرصه نزاع و تعیّن بخشی بازیگران غیردولتی در راستای تحکیم قدرت دولت‌های هم

1. Donald Jon Trump
2. "US Dollar Share of Global Foreign Exchange Reserves Drops to 25-Year Low", at:https://blogs.imf.org/2021
3. BRICS

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

پیمان می‌باشد. یکی از آثار مهم فرآیند جهانی شدن که منجر به انتشار قدرت و ثروت گردیده است، تکثیر بازیگران غیردولتی در قالب فعالیت‌های اقتصادی و چندملیتی، سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی است و تدریجاً آنان را، هم در برابر دولت های محلی خود و هم به‌صورت فراملی در برابر سایر دولت‌ها، دیگر بازیگران غیردولتی و نظم جهانی، توانمند کرده است. تعدد این بازیگران سبب تضعیف جایگاه دولت ها نسبت به قبل شده‌است و آنها در بسیاری از مسائل حتی سرنوشت دولت‌ها با بازتوزیع ثروت و تکنولوژی و خروج انحصار آن از دستان دولت، مؤثر عمل می‌کنند (Acharya & Buzan,2019,265).

ب- افزایش سطح اراده و آگاهی:

در جهان پسا استعماری، مِلَلی که از منظر سیاسی بیدار شده‌اند، در یک روایت تاریخی مشترک با هم سهیم هستند؛ مردم این کشورها محرومیت نسبی، سلطه بلند مدت خارجی، عدم احترام به کرامت انسانی و استمرار وضعیت نامساعد زندگی شخصی خود را همگی میراث سلطه غربیان می‌دانند (برژینسکی،۱۳۸۷: ۳۷). قدرت‌های بزرگ در حال ظهور (چین، هند و احتمالاً برزیل) مشتاق افزایش توسعه و قدرت خود با سایرین هستند، آنها تلاش دارند خود را اثبات کنند و فرهنگ‌های خود در برابر سلطه طولانی غرب مبتنی بر ناسیونالیسم را بر اساس نارضایتی تاریخی پرورش داده و این روند، یک تغییر بنیادین را نشان‌می‌دهد (Acharya & Buzan,2019,241). در مجموع می‌توان گفت در نظام بین‌الملل کنونی، سه تحول مهم اتفاق افتاده‌است؛ ۱. میل فزاینده به انتشار قدرت و کاهش اراده و توان مداخله‌گری آمریکا ۲. شکل‌گیری تهدیدات جدید در نظام بین‌الملل و گسترش آشوب ۳. مفهوم بُعد نامتقارن قدرت، اهمیت و این ۳ عامل زمینه‌ای باعث شده‌است تا وضعیت نظام بین‌الملل به این پنداشت که همه دارای میزانی از قدرت برای ضربه زدن به همدیگر هستند، نزدیک‌تر شود (نجفی سیار، پیشین: ۹۰).

اهمیت روزافزون توجه به قدرت هوشمند ایران در منطقه غرب آسیا

باتوجه به تغییرات گسترده و عمیق در سیاست جهانی، دولت ها تلاش می کنند از طریق تنوع بهینه قدرت نرم و قدرت سخت خود، یعنی هوشمندانه‌ترین شکل قدرت، نفوذ خود را در دنیای دگرگون شده به حداکثر برسانند (Gallarotti,2011:15-17). در خصوص ایران با توجه به بروز تحولات متعدد در جهان و منطقه شامل: شکل‌گیری تهدیدهای مستقیم و غیر آشکار دولت های رقیب و مخالف در منطقه و فرا منطقه، طراحی و تدوین بسته های تحریمی فلج کننده ی فراگیر همراه با کاربست جنگ ترکیبی-شناختی در راستای محدودسازی کنشگری ایران، خروج نیروهای نظامی آمریکایی از افغانستان، حمله طوفان

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

الاقصی(۷ اکتبر)، جنگ غزه، سقوط نظام سیاسی بشاراسد در سوریه، تصاعد تنش میان ایران و رژیم صهیونیستی، انجام حملات نظامی وعده صادق ۱ و ۲ بر علیه رژیم، حمله نظامی رژیم اشغالگر اسرائیل به اهداف نظامی در ایران، شهادت رهبران محور مقاومت(حماس و حزب الله)، قدرت نمایی انصارالله یمن درحمایت از مردم مظلوم غزه، پیروزی مجدد دونالد ترامپ و اعمال سیاست فشارحداکثری، احتمال فعال‌سازی مکانیسم ماشه توسط تروئیکای اروپایی و... می‌توان مدعی شد، ضرورت بازگشت به تئوری کاربست قدرت هوشمند را برای ایران روز به روز بااهمیت‌تر متجلی کرده است، چراکه لازمه افزایش یا حفظ قدرت و رفع تهدیدات، بکارگیری همزمان و توامان تمامی منابع و مولفه های قدرت (سخت و نرم) در زمان و مکان مناسب به شکل خردمندانه است. گزاره ای که در سالهای اخیر توسط آیت الله خامنه ای بارها و بارها به آن تاکید کرده اند. در این بخش از پژوهش به تشریح ظرفیت های قدرت سخت و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه آیت الله خامنه ای خواهیم پرداخت.

ظرفیت‌های قدرت هوشمند ایران

الف- ظرفیت‌های قدرت سخت ایران

۱-جغرافیای طبیعی:

جغرافیای ایران علاوه بر خلق فرصت‌های بزرگ اقتصادی-ترانزیتی، امکانات قابل توجهی برای مقابله با اقدامات تهاجمی دشمنان و و تقویت عمق استراتژیک برای دفاع به این کشور می‌دهد. مرزهای غربی ایران به‌خوبی توسط رشته‌کوه‌های زاگرس محافظت می‌شوند. اکثر مراکز مهم جمعیتی ایران یا در میان کوه‌های بلند قرار گرفته‌اند یا به‌خوبی توسط آنها عایق بندی و حفاظت شده‌اند. وسعت مناطق کوهستانی ایران، گزینه‌های فراوانی را برای استقرار سامانه های نظامی-دفاعی از جمله شبکه‌های تونلی گسترده، جانمایی سامانه های پدافندی و پرتاب موشک به ایران ارائه می‌کند که می‌تواند تا حدودی ضعف‌های ایران در دفاع هوایی و برخورد با جنگنده های دشمن را جبران نماید . ایران بر روی خطوط ارتباطی مهم دریایی از جمله دریای کاسپین(خزر) و به تنگه بی نظیر و استراتژیک هرمز ایستاده است و از این طریق بر میدان‌های مهم انرژی در منطقه قفقاز و خلیج فارس نزدیک است و این شرایط ویژه، توانایی های راهبردی زیادی را به این کشور می‌دهد تا برای تأمین امنیت خود، اهداف حیاتی در حوزه انرژی و تجارت دریایی را با پتانسیل ایجاد اختلال جدی در مسیر اقتصاد جهانی مورد هدف قرار دهد. از سوی دیگر جایگاه ویژه این کشور در مسیرهای ارتباطی پروژه کلان "یک جاده یک راه" نقش مهمی

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

ایفا خواهد کرد. راهگذر شمال-جنوب در اتصال روسیه به چین نیز از ظرفیت بسیار خوبی برخودار است (Lamarani,2020,48). آیت الله خامنه ای همواره قابلیت های طبیعی کشور را در قدرت ملی مورد تاکید قرار داده اند. تنوع اقلیمی، موقعیت جغرافیایی حساس، نقش مواصلاتی و ارتباطی ایران، دارا بودن خاک حاصلخیز، سواحل طولانی و بِکر، سرمایه های معدنی، ذخائر انرژی، نفت و گاز از اهم قابلیت های جغرافیای ایران است که رهبر انقلاب از آن به عنوان فرصت های مادی کشور یاد می کنند و معتقدند؛ "با اتکا به این ثروت های خدادادی می توان درآمدهای ملی را افزایش داد و کشور را ثروتمند و بی نیاز به معنای واقعی نموده و مشکلات کشور در حوزه های اقتصادی را مرتفع ساخت"(آیت الله خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۰۱/۱۲).

۲- قدرت نظامی:

مبتنی بر گزارش مؤسسه گلوبال فایرپاور[1] که به ارزیابی توان نظامی کشورهای جهان می‌پردازد، رتبه ایران در سال ۲۰۲۴ میلادی جایگاه چهاردهم در میان کشورهای جهان و جزء کشورهای در حال صعود اعلام شده‌است.[2] بهره‌گیری از این توان، به‌عنوان ابزاری برای دفع تهدیدات از آنجا که ذیل دفاع مشروع و نه تهاجم و کشورگشایی، تعریف شده‌است، می تواند اهداف نرم ایران را نیز به همراه داشته باشد. سازمان رزم ایران، شامل توانایی رزم انفرادی زمینی، ناوگان دریایی، ناوگان پهپادی و موشکی، ناوگان تهاجم هوایی با تکیه‌بر توان بازدارندگی نامتقارن، تمرکز بر توسعه تاکتیک‌های نظامی مقرون به صرفه و استفاده از اهرم‌های جغرافیاییِ، به‌عنوان ابزار نظامی، ظرفیت بالایی را در بخش دفاع، برای ایران به وجود آورده‌است (Lamarani,2020,12). ساختار مشبک در نمودار نظامی ایران، که در آن مأموریت خارجی ارتش، ممکن است به‌سرعت تبدیل به یک ماموریت داخلی شود، یا اقدامات سپاه پاسداران ممکن است از وجه دفاع از حکومت به وجه بازدارندگی و اِعمال قدرت و بعد دوباره به وجه بازدارندگی تغییر کند، یا حتی تلاش شود تا هر سه هدف به‌صورت همزمان محقق شوند از ویژگی های راهبردی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است (قنبر لو، ۱۳۸۸ :۲). ایران در دهه‌های اخیر پیشرفت‌های چشمگیری در حوزه توان موشکی و ناوگان هواپیماهای بدون سرنشین(پهپاد) داشته است، و این تجهیزات ابزاری هستند که شناسایی و مقابله را برای دشمن دشوار می‌سازند (عذیری و همکار، پیشین: ۷۳). طی سالیان اخیر آمریکا همگام با گسترش روابط دفاعی-امنیتی با اعراب حوزه خلیج فارس و رژیم‌صهیونیستی به

1. globalfirepower

۲. مبنی برگزارش گلوبال فایرپاور قدرت‌های نظامی در سال ۲۰۲۴شامل کشورهای۱-آمریکا۲-روسیه۳-چین۴-هند۵-کره جنوبی۶-انگلیس۷-ژاپن۸-ترکیه۹-پاکستان۱۰-ایتالیا۱۱-فرانسه۱۲-برزیل ۱۳-اندونزی۱۴- ایران۱۵-مصر۱۶-استرالیا۱۷-رژیم صهیونیستی می باشد.بنگرید به: (https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php)

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

استقرار سامانه‌های دفاعی و ادغام آن با سامانه دفاعی در ترکیه با هدف محاصره و محدودسازی ایران و مهار توانمندی موشکی اقدام نموده است (ارغوانی پیرسلامی و همکار، ۱۳۹۷: ۴۰). اما در جریان عملیات وعده صادق ۲، موشک‌های ایرانی توانستند از سامانه‌های چندلایه پدافندی ائتلاف منطقه‌ای آمریکایی و همچنین سامانه گنبد آهنین و پیکان عبور نموده و به نقاط هدف اصابت نماید و دشمن را غافل‌گیر کنند که این امر نشان از سطح بالای تکنولوژی ساخت موشک های ایران دارد. بدیهی است در چارچوب نظریه قدرت هوشمند، این ظرفیت فوق العاده موشکی- نظامی، توان چانه زنی را به قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران اضافه می‌نماید. توانمندی موشکی ایران از یکسو باعث افزایش و تقویت قدرت نظامی-دفاعی ایران در روابط با کشورها و از سوی دیگر سبب گسترش توان بازدارندگی شده‌است. از پیامدهای مهم توسعه توان موشکی کشورها در جهان امروز، کاهش اهمیت جغرافیا است؛ بنابراین تقویت فعالیت‌های موشکی این توانمندی را برای ایران به وجود می‌آورد تا برای ورود به جنگ و درگیری جدی و رسمی، هم‌مرز بودن با دشمن برای دفع تهدیدات، جزو اولویت‌های اول نبوده و ایران قادر باشد با تهدیداتی که از دوردست متوجه امنیت ملی و استقلال سیاسی کشور است، مقابله کند. بر این اساس دامنه استراتژی دفاعی- امنیتی ایران، با تحول در تکنولوژی سیستم موشکی به فراتر از مرزهای جغرافیایی اشاعه یافته و همچنان در حال گسترش است. رهبر معظم انقلاب معتقدند؛"دوستان و دشمنان ما قدرت سخت نظامی ما را می دانند، این واقعیات را همه می دانند و ملت هم احساس امنیت می کنند، همان کشورهایی که به ما تسلیحات نظامی نمی دانند، امروز به ما می گویند نفروشید، بنابراین، مساله امروز ما تهدید سخت افزاری نیست" (آیت الله خامنه ای، ۱۴۰۳/۱۱/۲۹).

۳- توانمندی هسته‌ای:

اگرچه جمهوری اسلامی ایران همواره سرمایه‌گذاری در اهداف صلح‌آمیز هسته‌ای را به‌عنوان حق ذاتی خویش و فرآیند اعتمادسازی را با پذیرش بالاترین سطح از نظارت‌های پادمانی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی انجام داده است اما آنچه امکان بهره برداری از این حوزه را به ایران به‌عنوان یک قدرت مؤثر فراهم می‌نماید، امکان موازنه سازی قدرت، ناشی از کسب دانش قدرت هسته‌ای در مواجه با تهدیدهای حیاتی یا بقای سرزمینی است و مهم‌تر از آن، ادراکی است که از این مسئله در ذهن رقبای منطقه‌ای و قدرت های فرامنطقه‌ای تولید کرده و برای ایران تولید بازدارندگی می‌کند. علت این امر، همان گونه که ریچارد نفیو[1] اشاره می‌کند آن است که، دلایل زیادی برای دادن فرصت نهایی به دیپلماسی وجود دارد؛

1. Richard Nephew

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

اگر ایران توسط یک قدرت هسته‌ای، مورد حمله جدی قرار گیرد، تهران، انگیزه ایجاد بازدارندگی خود را خواهد داشت و مشروعیت بین‌المللی بیشتری برای این کار را از این پس خواهد داشت. در واقع، توسعه چندین دهه تخصص هسته‌ای ایران به این معنی است که این کشور می‌تواند سلاح بسازد، حتی اگر حملات نظامی تمام تجهیزات و مواد موجود آن را غیرقابل استفاده کند. بازگرداندن برنامه هسته‌ای ایران زمان می‌برد، اما حمله‌ای که نطنز و دیگر سایت‌ها را نابود کند، پایان مشکل نیست، مانند مرگ (شهادت) محسن فخری‌زاده، فیزیک‌دان ایرانی در سال ۲۰۲۰. طبیعی بود که این دست اقدامات به برنامه هسته‌ای ایران پایان نخواهد داد (Nephew,2025,7). رهبر معظم انقلاب معتقدند؛" از ظرفیت های دانش هسته ای بایست استفاده کرد برای بخش های مختلف زندگی مردم، سَر ریز بحث هسته ای برای صنعت، برای سلامت، برای کشاورزی، برای محیط زیست، برای قدرت سازی آینده لازم است"(آیت الله خامنه ای، ۱۴۰۲/۰۳/۲۱).

۴- قدرت مستشاران نظامی:

نظریه پردازانی مانند جوزف نای بر این اعتقادند که علاوه بر زمینه‌های قدرت که از طریق قابلیت‌های قدرت سخت ایجاد می‌شوند، نیروی نظامی، دامنه‌ی وسیعی از فعالیت‌ها، شامل اعزام افسران نظامی مستشار، برنامه‌های همیاری با سایر کشورها را در زمان صلح و جنگ هم بر عهده دارند. فعالیت های دفاعی یادشده می‌توانند فرایند دستیابی به قدرت نرم را تسهیل و تسریع نمایند. همزمان با آغاز بحران داعش در سوریه در سال ۲۰۱۱ نیروهای مستشاری ایران جهت حمایت از دولت های رسمی عراق و سوریه وارد این کشورها شدند(به درخواست دولت های وقت) و توانستند علی‌رغم حمایت همه جانبه محور عبری-غربی و عربی از این نیروهای شورشی، بر این بحران و آثاری که این چالش های بر امنیت ملی ایران به وجود می‌آورند، غلبه نمایند. این تجربه علاوه بر متجلی شدن قدرت نظامی ایران، سبب گسترش حوزه نفوذ ایران در این مناطق گردید (مرادی، ۱۳۹۸: ۳۸). در این خصوص رهبر معظم انقلاب تاکید فرمودند؛ "حضور نیروهای نظامی ایرانی در سایر کشورها، من جمله کشورهای محور مقاومت بر اساس مطالبه و درخواست رسمی این کشورها بوده است"(آیت الله خامنه ای، ۱۴۰۳/۰۹/۲۱).

۵- همراهی بازیگران غیردولتی همسو:

از سال ۱۳۹۲ و همزمان با اوج گرفتن چالش مواجه با جریان های تکفیری و داعش در عراق، مجموعه گروه‌های شبه نظامی نزدیک به ایران در این کشور، مانند جریان عصائب، بدر، کتائب حزب الله، نجباء، ذیل سازمان حشدالشعبی و با حمایت رسمی مرجع عالیقدر شعیه حضرت آیت الله علی

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

سیستانی، به‌عنوان یک نیروی مستقل نظامی، جایگاه و توان خود را تثبیت نموده اند. همکاری و حمایت ایران از حزب الله و حماس در اثنای جنگ‌های ۳۳ و ۲۲ روزه، بازتعریف جدیدی از سازمان رزم نظامی حزب الله لبنان و حماس در سرزمین های اشغالی به وجود آورد (ساجدی، ۱۳۹۲: ۱۷۲). اتحاد و حداکثرسازی توانمندی لشگر فاطمیون از افغانستان، زینبیون از پاکستان، ارتقای توان موشکی- پهپادی انصارالله یمن در مبارزه با رژیم‌صهیونیستی و آمریکا در جنگ علیه مردم مظلوم غزه، سبب شده‌است، این بازیگران در نقاط مختلف جغرافیایی منطقه دارای مزیت‌هایی تکنیکی و تاکتیکی برتر شده‌اند. مزیت سختِ گروه‌های مقاومت با تکیه‌بر جنگ نامتقارن علیه نقاط آسیب‌پذیر دشمنان توان عملیاتی بالایی به این گروه‌ها بخشیده‌است (متقی، ۱۴۰۱: ۴۹). این در حالی است که در تاریخ معاصر ایران، هیچ دوره ای به اندازه دوران جمهوری‌اسلامی، ایران در تنازعات منطقه‌ای فعال و مؤثر نبوده است. در شرایطی که شبکه نفوذ جمهوری اسلامی ایران، مهم‌ترین وسیله برای مقابله با رقبا و دشمنان منطقه‌ای و بین‌المللی به شمار می رود، بدیهی است یکی از مهم‌ترین آثار تغییر هندسه نوین جهانی، الزام جایگزینی الگوی کنش بازیگران هم پیمان ایران از ساحت سلبی به ساحت ایجابی در راستای تقویت جایگاه در اهداف منافع ملی آنها و جمهوری اسلامی ایران می‌باشد (رومی و کاظمی، ۱۴۰۰: ۱۴۷). حضرت آیت الله خامنه ای، صرحتا اعلام کرده اند که جمهوری اسلامی ایران از هر ملت و گروهی که با رژیم صهیونیستی مبارزه کند، پشتیبانی و حمایت خواهد کرد(آیت الله خامنه ای، ۱۳۹۳/۱۱/۱۳).

۶- برگزاری مانورهای نظامی و ارسال پیام قدرت:

یکی از عناصراصلی در ارتقاء مولفه های قدرت هوشمند، توان بازدارندگی یک بازیگر در صحنه تحولات بین المللی است، از منظر سیاسی- نظامی، برگزاری مانورهای نظامی، خصلت بازدارندگی جدی داشته و نوعی ارسال پیام به طرف‌های مقابل است. طی سال های اخیر، جمهوری اسلامی ایران در حوزه رزم دریایی مانورهای مشترکی با کشورهای چین و روسیه، عمان و هند با هدف ارسال پیام عدم انزوای ایران و نمایش توانمندی قدرت دریایی خویش در سال۲۰۱۲ تا ۲۰۲۴ برگزار نموده است. در گزارش سالانه ارائه شده از سوی نهادهای اطلاعاتی آمریکا به کنگره این کشور، دائماً بر قدرت فزاینده ایران، روسیه و چین که توان درهم شکستن برتری شکننده آمریکا را دارند تأکید شده و اذعان به تقویت اتحاد مثلثی این سه کشور شده است(توکل، ۱۳۸۶: ۱۱). به نظر می رسد؛ برگزاری مانور پیامبر اعظم ۱۹ در دی و بهمن ماه ۱۴۰۳ با هدف ارسال پیام قدرت ایران به آمریکا و رژیم اسرائیل و همچنین اعلام آمادگی نیروهای نظامی برگزار شد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

۷- ظرفیت اقتصاد مقاومتی:

وضع تحریم‌های اقتصادی علیه کشورها می‌تواند نشان دهنده استفاده سخت افزاری از اقتصاد باشد. وضع تحریم‌های بین‌المللی با هدف فلج کردن اقتصاد ایران بالاخص پس از سال‌های ۲۰۱۰ به اقتصاد ایران آسیب های جدی وارد کرده است به‌نحوی که مبتنی بر آمار منتشر شده از سوی صندوق بین‌المللی پول[1] ، سطح درآمد سرانه ایران از ۶۲۵ میلیون دلار در سال ۲۰۱۰، به ۱۹۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ کاهش یافته‌است (IMF, 2025). این وضعیت موید وابستگی ایران به منابع نفتی است و از سوی دیگر نشان از ظرفیت رشد و شکوفایی اقتصاد مقاومتی، در شرایط فشار و تحریم است (عذیری و همکار، پیشین: ۸۳). همانگونه ریچاد نفیو[2] می‌گوید:" تحریم‌های آمریکا علیه ایران دائماً توسط چین، هند و روسیه و سایر کشورها نقض می‌شوند و روابط روسیه با ایران نیز قوی‌تر از قبل، به‌واسطه روابط دفاعی متقابل تقویت شده‌است و این امر، سازمان اثربخشی تحریم‌ها را مختل و بازسازی آن را در کوتاه مدت غیرممکن می‌نماید"(Nephew,2025,2). این امر برای ایران هم از نظر سخت افزاری و هم نرم‌افزاری تولید قدرت می‌نماید اما در یک اقتصاد مقاومتی، نباید تمرکز بیش از اندازه بر روی یک بخش یا ظرفیت اقتصادی کشور تکیه شود، بلکه باید تلاش شود تا همه ظرفیت‌های اقتصادی به وضعیت حداکثر بهره برداری از توان خود برسند. این موضوع به خصوص در مورد اقتصاد ایران از اهمیت به سزایی برخوردار است. اقتصاد ایران دارای ظرفیت‌های منحصربه‌فردی است و آنچه درآمد پایدار در راستای پیشرفت پایدار و کاهش اثر تحریم‌ها را ممکن می‌نماید، همگامی تلاش های منطقی برای رفع تحریم‌های اقتصادی در کنار حمایت از تولید داخلی، چابک سازی ساختار اقتصاد مولد داخلی، حمایت از شرکت های دانش بنیان اقتصاد محور و تمرکز بر حوزه مالیاتی است (بشارت و ارسلان بد، ۱۳۹۹: ۱۱۵). رهبر معظم انقلاب معتقدند؛" ما چاره ایی جز قوی شدن نداریم، وقتی شما اقتصاد خودتان را از درون مقاوم کردید، دیگران به جای اینکه شما را تحریم کنند، می آیند مِنت شما را می کِشند، وقتی دیدند شما در شرایط فشار اقتصادی، تاب مقاومت دارید به سمت شما خواهند آمد"(آیت الله خامنه ای، ۱۳۹۵/۰۱/۱۴).

ب- ظرفیت‌های قدرت نرم

۱ -ظرفیت فرهنگی-شبکه هویتی:

در رابطه با اهمیت ظرفیت فرهنگی ایران، آیت الله خامنه ای معتقدند؛" این دستاوردها و موارد متعدّد

1. International Monetary Fund
2. Richard Nephew

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

دیگری که وجود دارد، مثل عُمق راهبردی و نفوذ معنوی و هویتی در کشورهای دیگر و امثال اینها، جمهوری اسلامی را به یک نمونه‌ی جذّاب تبدیل کرده، قطعاً امروز جمهوری اسلامی برای بسیاری از ملّت‌ها یک نمونه‌ی جذّاب است، خیلی از ملّت‌ها و کشورها اطّلاع ندارند، آنهایی که مرتبطند، مطّلعند، می‌دانند، جمهوری اسلامی ایران یک نمونه‌ی جذّاب است"(آیت الله خامنه ای، ۱۴۰۱/۰۱/۲۳). ایران به‌عنوان یکی از کشورهای بزرگ غرب آسیا نه‌تنها در داخل مرزهای خود دارای تنوع قومیتی است بلکه در خارج از مرزهای خویش نیز با کشورهایی همسایه است که از اقوام مختلف پیشین ایرانی قلمداد می شوند. گستره‌ی حوزه تمدنی ایران شامل نواحی شرقی چین و هند، تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان، افغانستان، پاکستان تا آذربایجان و نواحی غربی و مرکزی عراق و ترکیه است. وجود اشتراکات زبانی، قومی و مذهبی، شاعران، میراث‌های ماندگار زبان، خط و موسیقی ایرانی در این مناطق و همچنین آثار باستانی-تاریخی و ادیان توحیدی که برخی از آن‌ها توانسته‌اند به حیات خویش ادامه دهند، فرهنگ ایران را با قدرت‌های بزرگ فرهنگی از جمله چین، هند و روسیه هم اندازه می‌نماید. طایفه‌ها و اتباع مرزنشین کشورهای همسایه عامل واسطه‌ای و مؤثری در تسهیل ارتباطات و سبب پشتیبانی و تقویت امنیت مرزهای ایران هستند (مجتهدزاده، ۱۳۸۱: ۵۴). لذا هرگونه معادله منطقه‌ای، بخشی از حوزه تمدنی یا ژئوپلتیکی و امنیت فرهنگی ایران است و مبتنی بر الگوی نظم غیرخطی (هوشمند) لحاظ می شوند که نظم‌های منطقه‌ای و شبکه سازی در این مناطق را در اولویت قرار می‌دهد، این حوزه تمدنی ظرفیت بی بدیل برای ایجاد شبکه هویتی و فرهنگی می‌باشد.

۲- ظرفیت‌های گفتمانی انقلاب اسلامی:

گفتمان مقاومت پیوندی راهبردی میان ایران و ملت‌های گوناگون و شبکه‌ای از بازیگران موسوم به محور مقاومت در راستای مقابله با حضور گسترده ایالات‌متحده و ترتیبات نظم آمریکایی-صهیونیستی در منطقه را به وجود آورده‌است. ایده و گفتمان مقاومت علیه نظام سلطه ناشی از تعالیم اسلام با قرائت شیعی یکی از دال‌های کانونی انقلاب اسلامی است و سطح نفوذ ایران را تصویر می‌کند (ذوالفقاری، ۱۳۹۸: ۱۶۶). رهبر انقلاب در این خصوص می‌فرمایند: "حوادث گوناگون، چه حوادث ما، چه حوادث منطقه مثل حوادث سوریه، نباید مسئله‌ی فلسطین را در یادها کم‌رنگ کند. مایه‌ی اصلی مقاومت، مقاومت در مقابل حرکتِ خباثت‌آلودِ رژیم صهیونیست. مقاومت این(گونه) است. مقاومت زنده است و باید زنده بماند و باید روزبه‌روز قوی‌تر بشود و ما از مقاومت حمایت می‌کنیم؛ از مقاومت در غزّه، از مقاومت در کرانه‌ی باختری، از مقاومت در لبنان، از مقاومت در یمن. ما از هر نقطه‌ای که در مقابل حرکت خباثت‌آلود رژیم صهیونیستی ایستادگی کنند و مقاومت کنند، حمایت می‌کنیم"(آیت الله خامنه‌ای، ۱۴۰۳/۱۰/۱۹).

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

مسئولیت‌پذیری ایران نسبت به وحدت جهان اسلام و مبارزه با سلطه‌گری و سلطه پذیری منطبق بر اصول ۲ و ۱۵۲ قانون اساسی و رعایت اصل اسلام گرایی به‌عنوان مبنایی برای وحدت و نزدیکی تمام کشورهای منطقه، یک ظرفیت مهم از قدرت نرم در فرآیند منطقه‌گرایی برای ایران محسوب می‌گردد (قاسمی و ابراهیم‌آبادی، ۱۳۹۰: ۱۱۰). تقّید ایران به حقوق مسلمین و مستضعفین جهان، ظرفیت بسیار بالایی در شکل‌گیری جنبش‌های متعدد شیعیان و تلاش برای الگوبرداری از ارزش‌های گفتمانی انقلاب اسلامی و همچنین ارتقای جایگاه سیاسی و اجتماعی شیعیان ایجاد می‌نماید. شکل گیری و تبدیل شدن جنبش انصارالله یمن به یکی از مهم‌ترین نیروهای سیاسی-نظامی در یمن، حمایت معنوی از جبهه آزادی‌بخش ملی بحرین، به‌عنوان یکی از تشکل‌های شیعی بحرین، تثبیت جایگاه حشدالشعبی عراق به‌عنوان الگویی از بسیج مردمی ایران ، تقویت و تثبیت قدرت حزب‌الله در لبنان، همگی به تعبیر مایکل فیشر[1] نمایانگر توان فزاینده تفکر گفتمانی و انقلابی شیعه در دوران معاصر به‌منظور رهبری یک نهضت انقلابی از سوی ایران است (موسوی، ۱۳۹۹: ۲۲۳).

۳-ظرفیت های علمی-دانشی:

آیت الله خامنه ای در دوران زعامت خود همواره بر موضوع پیشرفت های علمی کشور تاکید داشته اند، ایشان معتقدند؛ "پایه و لازمه قطعی پیشرفت همه جانبه و اقتدار یک ملت و تنها راه دستیابی به قدرت، پیشرفت علمی است"(آیت الله خامنه ای، ۱۳۹۸/۰۹/۲۴) یکی از مؤلفه‌های قدرت نرم ایران توانایی علمی و پیشگامی در تولید و کاربست فناورهای نوین علمی است. ایران طی سال‌های اخیر در حوزه‌های دانشی و دستیابی به تکنولوژی‌های نوین توانسته رشدی بالاتر از میزان متوسط رشد علمی جهان به‌دست‌آورد. بنا به اعلام پایگاه استنادی علوم جهان اسلام در سال ۱۴۰۰، ایران با انتشار ۷۴۴۴۰ مدرک علمی در سال ۲۰۲۰، در رتبه اول خاورمیانه و شانزدهم جهان، در حوزه هوافضا رتبه اول، حوزه سلول‌های بنیادی در منطقه رتبه دوم، در حوزه بیوتکنولوژی با تولید ۴۷۰ مدرک در میان کشورهای اسلامی رتبه اول و در دنیا در بین تمام کشورهای جهان در رتبه ۲۳ قرار گرفته است (ww.ISC.AC). این ظرفیت علمی در کشور که در سال‌های گذشته با گسترش شرکت‌های دانش‌بنیان پیوند خورده‌است، می‌تواند نقش بسیار مهمی در تقویت جایگاه کشور ایجاد نماید. مبتنی بر آمار منتشر شده از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس در حال حاضر ۲۶ هزار دانشجوی غیر ایرانی در دانشگاه‌های کشور، شاغل به تحصیل می‌باشند که ظرفیت بسیار خوبی برای تقویت قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران قلمداد می

1. Michael M.J. Fisher

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

شوند (مرادی، ۱۴۰۲:۱۵). ایران با تأسیس دانشگاه‌ها و مراکز علمی و مذهبی مختلف در داخل و خارج از کشور و فراهم کردن زمینه تحصیل دانشجویان خارجی توانسته است فرصت‌های مناسبی در گسترش حوزه نفوذ خویش ایجاد نماید (آل سید غفور و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۵۳). تأسیس و توسعه مراکزی از جمله جامعه المصطفی(ص)، دانشگاه بین‌المللی آل‌البیت (ع)، مؤسسه آموزش عالی اهل‌البیت(ع)، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام‌خمینی (ره)، دانشگاه ادیان و مذاهب، جامعه الزهراء(س)، نیز از دیگر فرصت‌های پیش رو جهت گسترش نیروهای مولد علمی و مُبَلِغ قلمداد می شود.

۴-ارتباطات رسانه‌ای:

رابرت کوهن[1] و جوزف نای معتقدند که انقلاب اطلاعاتی- ارتباطی به‌عنوان پدیده‌های ملموس، فراگیر و مؤثر، تأثیر به سزایی بر منابع قدرت (سخت و نرم) می‌گذارند و در قرن جاری، فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، مهم‌ترین منبع قدرت نرم، در اقناع فرهنگ‌ها، از طریق برنامه‌های تلویزیونی، رادیویی و اینترنتی محسوب می‌شوند (صباغیان و سروستانی، ۱۳۹۷: ۱۴۸). اهمیت راهبرد رسانه‌ای از آن روست که مخاطبان برنامه‌های رسانه‌ای، بسیار گسترده‌تر از مخاطبان مبادله آموزشی می‌باشد. به‌منظور تصویرسازی مثبت و منطبق با واقعیت‌ها و برسازی تصویر امنیتی مخذوش ایجاد شده از جمهوری‌اسلامی ایران، در سال‌های اخیر، جمهوری اسلامی ایران، اقدام به به تأسیس رسانه های متعدد من جمله، روزنامه‌ها، تلوزیون و رادیوهای برون مرزی(اسپانیایی،کردی،آذری و...) نموده‌است. روزنامه‌های ایران نیوز، ایران دیلی، تهران تایمز و کیهان انگلیسی مخاطبان خود را در پایتخت کشورهای اروپایی، آمریکای شمالی و بعضاً آسیایی و آفریقایی دارد. روزنامه‌های الوفاق و کیهان عربی نیز کشورهای عرب زبان خاورمیانه و آفریقا را پوشش می‌دهند. همچنین سیمای جمهوری‌اسلامی ایران، در بُعد برون مرزی، دارای ۶ شبکه جهانی، جام جم ۱-۲-۳، العالم، سحر، الکوثر، پرس تی وی و صدای آشنا می‌باشد. آیت الله خامنه ای خصوص لزوم تولید اندیشه و تولید محتوا در فضاهای جدید خلق شده، معتقدند؛ "صاحبان بیان و قلم، اصحاب دانش و هنر و آحاد جوانان فعال در فضای مجازی، نقاط مورد توجه دشمن برای نفوذ در افکار عمومی را شناسایی و آنها را با تولید محتوا و فکر و اندیشه مسدود کنند"(آیت الله خامنه ای، ۱۴۰۳/۱۱/۲۹)

۵-تقویت زنجیره گردشگری:

ایران به‌دلیل جاذبه‌های تاریخی-تمدنی و توریستی-تفریحی، ظرفیت بسیار مناسب جذب

1. Robert Keohane

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

گردشگران داخلی و خارجی را داراست. صنعت توریسم علاوه بر اثری که بر حوزه رشد اقتصادی و ورود سرمایه خارجی دارد، می‌تواند نقش بسیار مؤثری در گسترش فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی ایفا نماید و به‌صورت غیرمستقیم بر تمامی حوزه‌های حکمرانی اثرگذار باشد. علی‌رغم وجود نظام تحریم های ظالمانه آمریکا و کشورهای اروپایی علیه ایران و تصویرسازی های کاذب علیه ایران، امّا به‌دلیل وجود ظرفیت های ویژه فرهنگی-مذهبی، بستر مناسبی برای رشد و توسعه گردشگری سیاحتی-زیارتی در ایران فراهم است(عرب خدری، ۱۳۸۷: ۵۳). ایران امروزه بدلیل اعتبار حوزه پزشکی، یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری سلامت است و هم‌افزایی میان ابعاد گردشگردی می تواند سبب رشد مالی و اقتصادی ایران گردیده و از خروج نخبگان در این حوزه جلوگیری بعمل آورد(عربشاهی و آریان‌فر، ۱۳۹۲:۱۳۱).

۶- دیپلماسی عمومی:

دیپلماسی عمومی برخلاف عرصه دیپلماسی رسمی روابط کشورها باهدف تحت تأثیر قراردادن افکارعمومی و مردم کشورهای هدف، از طریق تعامل مستقیم با مخاطبان بوده و بر قدرت نرم استوار است. عصر اطلاعات، شکل کلاسیک دیپلماسی را با چالش مواجه نموده است. دیپلماسی عمومی با اولویت تقویت ارتباط اجتماعی، رسانه‌ها و فضای مجازی و از طریق اقناع سازی افکار عمومی صورت می پذیرد(محمدیان و عابدی، ۱۳۹۶: ۳۸). ایران با استفاده از ظرفیت فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی می تواند نسبت به هنجارسازی، الگوپردازی، فرهنگ سازی، اعتبارمندی و افزایش مقبولیت و مشروعیت در سایر جوامع، اقدام نماید و بر شکل بندی سیاست‌های بین‌المللی با جلب حمایت مسلمانان، جریانات فکری و مراکز اسلامی جهان ایفای نقش نماید(جوادی ارجمند، ۱۳۸۸: ۷۹). رهبر معظم انقلاب در سال های اخیر مستمراً بر موضوع بکارگیری ظرفیت های مهم دیپلماسی عمومی تاکید کرده اند، ایشان معتقدند؛ "یک توصیه در مورد فعالیت های بین المللی، بحث ارتباط گیری با همه مخاطبان انقلاب اسلامی در سرتاسر جهان است، باید با همه آنها ارتباط برقرار کنید، یکی از کارهای مهمی که جامعه نخبگانی می تواند انجام دهد، این است که در دیپلماسی عمومی نقش جدی ایفا کنند"(آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۷/۱۷).

۷- ائتلاف های استراتژیک:

از آنجا که یکی از اصول مهم قدرت هوشمند، ساخت ائتلاف های راهبردی و تعمیق منافع با متحدین و کاهش اصطکاک با مخالفین است، لذا توجه و تقویت سیاست نگاه به شرق در سیاست و روابط خارجی جمهوری‌اسلامی ایران در سال‌های اخیر نشان‌می‌دهد که نخبگان کشور، سمت و سوی تغییر

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

در نظم بین‌المللی را به‌خوبی درک کرده و مایل به همکاری با قدرت های نوظهور و جانمایی متناسب با ظرفیت های ایران در این نظم جدید هستند. کاربست عملیاتی این رویکرد استراتژیک در دو بخش مهم زیر مشهود است:

۱-عضویت در سازمان همکاری‌های شانگهای[1] و بریکس

۲-عقد توافق نامه های راهبردی با کشورهای روسیه، چین

آیت الله خامنه ای همواره در تعیین اولویت های سیاست خارجی به ترجیح شرق بر غرب تاکید کرده اند، ایشان در این زمینه می‌فرمایند: "در سیاست خارجی، ترجیح شرق بر غرب، ترجیح همسایه بر دور، ترجیح ملّت‌ها و کشورهایی که با ما وجه مشترکی دارند بر دیگران، یکی از اولویت‌های امروز ماست"(آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱۱/۱۹).

۸- مانایی گفتمان مقاومت:

برآیند و تصویر منطقه غرب آسیا در حوزه های سیاسی، نظامی، امنیتی و حتی مولفه های اجتماعی بعد از عملیات طوفان الاقصی(۷ اکتبر) ، شهادت رهبران محور مقاومت از حزب الله و حماس و حتی سقوط رژیم سیاسی بشاراسد در سوریه ، موید این گزاره است که قدرت نرم گفتمان محور مقاومت و نفوذ شیعیان هنوز زنده و مانا است. حضرت آیت الله خامنه ای معتقدند؛" گفتمان مقاومت امروز یک واقعیت انکارناپذیر در سطح منطقه غرب آسیا است. به رغم حملات وحشیانه اسرائیل(با حمایت مستقیم ایالات متحده امریکا)، گفتمان مقاومت همچنان به عنوان تنها راهکار ریشه ای و ضروری برای مقابله با تجاوزات مکرر رژیم صهیونیستی در سطح منطقه مطرح است"(حضرت آیت الله خامنه ای، ۱۴۰۳/۱۱/۱۹).

بایسته‌های قدرت هوشمند جمهوری اسلامی ایران

۱-ارزیابی و ممیزی دائم مؤلفه‌های مولد قدرت نرم و سخت با توجه به تغییر چهره قدرت در سیاست جهانی به شکلی که منابع با عملکرد خوب، حفظ و تقویت و منابع با عملکرد ضعیف، در پیکربندی مجدد، اصلاح یا حذف شوند.

۲- به روز رسانی و فهرست یابی کامل از منابع قدرت جدید در سطح ملی(سخت و نرم) و سنجش شرایط زمانی و مکانی ترکیب بهینه به جهت حداکثرسازی نفوذ جمهوری اسلامی ایران.

1. Shanghai Cooperation Organization

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

۳- فهم الزامات و احتیاجات جانمایی در نظم جدید جهانی و پیچیدگی های جهان نوپدید.
۴- لزوم درک اهمیت راهبردی کاربست قدرت سخت نظامی با همراه سازی مردم و تقویت مشروعیت سیاسی نظام.
۵- ارزیابی مستمر هزینه- فایده، فربه شدن یک بخش از قدرت ملی و کاهش اثر بخش های دیگر آن.
۶- تصمیم‌گیرندگان باید نظرات مشورتی و اصلاحی کارشناسان و متخصصان را پذیرا باشند.
۷- ارزیابی قدرت بر اساس منابع به جای نتایج، تصمیم گیرندگان را در معرض قربانی شدن ناشی از اتکای بیش از حد به قدرت سخت قرار می دهد، چراکه منابع قدرت سخت نسبت به قدرت نرم آسان تر کمیت‌سازی و ارزیابی می شوند.
۸- با گسترش سطح بکارگیری هوش مصنوعی در عرصه نبردها، مسلماً اهداف و ماهیت قدرت استراتژیک کشورها نیز متحول خواهد شد، لذا با توجه به تاکید موکد رهبر معظم انقلاب در خصوص ورود به فضای هوش مصنوعی، باید در چرخه قدرت سازی توجه ویژه به این موضوع صورت پذیرد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

نتیجه‌گیری

قدرت هوشمند از منظر آیت الله خامنه ای، تلاشی است برای تجمیع و تلفیق مولفه های قدرت سخت و قدرت نرم برای حرکت در مسیر غلبه بر تهدیدات آینده ایران معاصر و خلق فرصت‌های بی نظیر در راستای گذار از نظم فعلی به نظم جدید چندقطبی و پیچیده با هدف جانمایی مطلوب برای ایران آینده. در این میان چالش اصلی پیش روی جمهوری اسلامی ایران، تثبیت موقعیت‌مندی ایران است، بویژه در شرایطی که ایران با موانعی چون تبعات تحریم‌های بین‌المللی، تصویرسازهای مخدوش و منفی رسانه‌ای، رقابت های پُرتَنش با بازیگران منطقه‌ای و قدرت های فرامنطقه‌ای روبرو می باشد. در این پژوهش تلاش شد منبعث از فرمایشات، منظومه فکری و نظام دانایی رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه ای و تطبیق آن با نظریه قدرت هوشمند جوزف نای نسبت به تصویرسازی ظرفیت‌ها و منابع قدرت سخت و نرم افزارانه ایران، نحوه بکارگیری هوشمندانه آن‌ها، لزوم حفظ تعادل در بکارگیری و تقویت آن‌ها و همچنین غنای ادبیات موجود در این حوزه بپردازیم.

نتایج پژوهش ناظر بر آن است که در اندیشه آیت الله خامنه ای، علیرغم چالش‌ها و موانع پیش‌روی جمهوری اسلامی ایران، ظرفیت‌های سخت افزاری و نرم افزاری ایران، این کشور را از سایر رقبای منطقه‌ای متمایز کرده است. ایران منابع لازم برای ایفای نقش بعنوان یک کشور قدرتمند مستقل را دارا است. قرار گرفتن ایران در بین دو حوزه‌ی بسیار مهم دریای خزر و خلیج‌فارس، اهمیت ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیک و ژئواکونومیک خاصی به آن بخشیده‌است. شبکه پهناور ژئوکالچر ایرانی-اسلامی ناشی از سابقه تاریخی-فرهنگی، امکانات وسیعی در حوزه قدرت ارتباطی- نرم برای این کشور ایجاد کرده است.

در کنار مولفه های قدرت نرم، جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک قدرت نظامی در منطقه غرب آسیا با توانمندی دست یابی به تکنولوژی ساخت موشک های دوربرد و پهپادهای نظامی و سایر مولفه های قدرت سخت، می تواند به عنوان یک کنش گر عقلانی و قدرت منطقه ای نقش ایفا نماید. همان گونه که حضرت آیت الله خامنه ای تاکید کرده اند؛" بازیگران و کُنشگران و فعالان در دنیای اسلام زیادند، اما در پیچ تاریخی پیش رو، جمهوری اسلامی ایران میان دار خواهد بود"(آیت الله خامنه ای، ۱۳۹۵/۰۴/۲۴).

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

تشریح مولفه های قدرت سخت و نرم و راهبردهای قدرت هوشمند از منظر آیت الله خامنه ای

(یافته های پژوهش)

قدرت سخت	راهبرد قدرت هوشمند	قدرت نرم	راهبرد قدرت هوشمند
مولفه جغرافیایی	تقویت عمق راهبردی، بهره برداری ازظرفیت های موجود خداداد، تقویت گذرگاه شمال-جنوب	مولفه فرهنگی	دعوت جوانان آمریکایی و اروپایی به اسلام واقعی، تقویت شبکه تمدنی ایران-اسلامی
مولفه نظامی	لزوم قدرت افکنی برای دشمنان، تهدید برابر تهدید، آمادگی مستمر، دفاع مشروع، فرماندهی سلسه مراتبی، تقویت قدرت موشکی	مولفه های علمی و فناورانه	العلم السلطان، پیشرفت علمی؛ لازمه اقتدار و پیشرفت پایدار، توسعه دورن زا، علم متکی بر تزکیه، نوآوری و ابتکار، خروج از بن بست ها
مولفه اقتصادی	اقتصاد مقاومتی، مقابله با فساد، خودکفایی، خود اتکایی،عدم وابستگی به نفت	ارتباطات رسانه ای	معرفی جذابیت های جمهوری اسلامی، تولیدمحتوای جذاب در فضای مجازی
مولفه قدرت هسته ای	سرریز آورده های دانش هسته ای به سایر بخش ها و علوم، ورود به باشگاه قدرت های هسته ای، وضعیت انرژی در آینده	مولفه سیاسی	نفی سلطه گری، دشمن شناسی،دیپلماسی عمومی، ائتلاف های راهبردی، پیچ تاریخی، هندسه جدید قدرت جهانی، میانداری ایران

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

منابع:

۱-ارغوانی پیرسلامی، فریبرز و پیران خو، سحر(۱۳۹۷)،"تحول تکنولوژی موشکی ایران و پیامدهای منطقه‌ای آن"، فصلنامه مطالعات خاورمیانه، سال بیست و ششم، شماره اول، صص ۶۶-۳۹

۲-اسمعیلی اردکانی، علی و میرمحمدی، مهدی(۱۴۰۲)،"ایران و نظم بین‌المللی جدید در پرتو وضعیت سه گانه سازنده، مخالف و پذیرنده"، پژوهشنامه علوم‌سیاسی، صص ۷-۴۰

۳-آل سید غفور، سیدمحسن و رومی، فرشاد(۱۳۹۷)،"امکاناتِ تئوریک پدیدارشناسی در فهم سیاست خارجی: با نگاهی به سیاست خارجی ج. ا. ایران"، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال هفتم، صص ۹۶-۷۱

۴-آهویی، مهدی و حسینی، دیاکو(۱۳۹۵)،"افول هژمونی آمریکا: معنای انتقال قدرت در نظام جهانی و الزامات سیاستگذاری"، نشریه مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، صص ۵۱-۶۶.

۵- آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۳۹۵/۰۱/۱۴)، قابل در دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۶-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۳۹۶/۱۱/۱۹)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۷-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۳۹۸/۰۱/۱۷)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۸-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۳۹۸/۰۹/۲۴)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۹-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۴۰۱/۰۱/۱۲)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۱۰-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۴۰۱/۰۲/۰۶)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۱۱-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۴۰۲/۰۳/۲۱)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۱۲-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۴۰۳/۰۶/۰۶)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۱۳-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۴۰۳/۱۰/۱۹)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۱۴-آیت الله خامنه‌ای، سیدعلی(۱۴۰۳/۱۱/۲۹)، قابل دسترسی در: https://farsi.khamenei.ir

۱۵-برژینسکی، زبیگنیو(۱۳۸۷)، چشم‌انداز استراتژیک آمریکا و بحران قدرت جهانی، ترجمه سعید حاجی ناصری و همکار، تهران: بنیاد حقوقی میزان

۱۶-برژینسکی، زبیگنیف(۱۳۸۶)، انتخاب، سلطه یا رهبری، ترجمه امیرحسین نوروزی، تهران، نشر نی.

۱۷-بشارت، احسان و ارسلان بد، محمدرضا(۱۳۹۹)،"بررسی سیاست‌های توسعه اقتصادی کشور کره جنوبی و استفاده از آن برای برآورد الگوی تجربی رشد اقتصادی در کشور ایران"، سال دوم، شماره چهارم، صص ۱۰۴-۱۳۲

۱۸-توکل، اکبر(۱۳۸۶)، آتش و مانور، فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال چهارم، شماره هشتم، صص ۸-۲۲

۱۹-جوادی ارجمند، محمدجواد(۱۳۸۸)،"سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و سیاست خارجی ج. ا در دستیابی به قدرت برتر منطقه‌ای"، فصلنامه سیاست مجله حقوق و علوم‌سیاسی، دوره ۳۹، شماره ۱، صص ۶۷-۹۰

۲۰-ذوالفقاری، اکبر(۱۳۹۸)،"فراتحلیل جامعه شناختی رابطه سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی"، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال یازدهم، شماره ۲، صص ۱۶۱-۱۹۰

۲۱-رومی، فرشاد و کاظمی، احسان(۱۴۰۰)،"جایگاه گروه‌های نیابتی در راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه علمی سیاست جهانی، دوره نهم، شماره اول، صص ۱۳۱-۱۶۲

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

۲۲-رنیسی‌نژاد، آرش(۱۴۰۲)،"تنهایی استراتژیک تاریخی ایران و سیاست خارجی غیردولتی: از نفرین جغرافیا تا مخمصه ژئوپلیتیکی"، فصلنامه ژئوپلیتک، شماره اول، صص ۳۰۶-۲۶۹
۲۳-ساجدی، امیر(۱۳۹۶)،"سیاست خاورمیانه‌ای ترامپ: مطالعه موردی بحران سوریه و حمله موشکی امریکا"، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، سال دهم، شماره ۴۰ ، صص ۶۹-۹۲
۲۴-عذیری، وحید و حاج‌زرگرباشی، سیدروح‌اله(۱۴۰۲)،"قدرت هوشمند و ارتقای جایگاه منطقه‌ای ایران در غرب آسیا"، دانش تفسیر سیاسی, ۱۵(۵),صص ۵۸-۹۲.
۲۵-عرب‌خدری، ساناز(۱۳۸۷)،"ضرورت‌های توسعه گردشگری مذهبی در ایران"، ماهنامه خیمه، شماره ۴۶، صص ۵۰-۷۸
۲۶-عرب‌شاهی، احمد و آریان‌فر، مرتضی(۱۳۹۲)،" فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری"، دوره ۳، شماره نهم، صص ۱۵۲-۱۳۳
۲۷-فتاحی اردکانی، حسین(۱۳۹۸)، "تبیین عناصر و مؤلفههای قدرت هوشمند"، فصلنامه علمی مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال هشتم، شماره ۴، صص ۱۲۷-۱۵۰
۲۸-قاسمی، علی‌اصغر و ابراهیم‌آبادی، غلامرضا(۱۳۹۰)، " نسبت هویت ملی و وحدت ملی در ایران"، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۵۹، صص ۱۰۷-۱۳۸
۲۹-قنبرلو، عبدالله(۱۳۸۸)،"مفهوم و ماهیّت قدرت منطقه‌ای"، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال دوازدهم، شماره چهارم، صص ۳۷-۶۶
۳۰-گل‌محمدی، ولی و وزیریان، امیرحسین(۱۴۰۱)،"ارزیابی نقش محور مقاومت در بازدارندگی ناهمطراز ج. ا. ایران در برابر سیاست مهار" ۳۱-آمریکا، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۱۹، صص ۸۷-۱۱۴
۳۲-متقی، ابراهیم(۱۴۰۱)،"گذار به نظم جدید جهانی؛ نشانه‌ها و فرآیندهای کنش راهبردی"، فصلنامه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی، دوره ۱، شماره ۱، صص ۳۹-۷۴.
۳۳-مجتهدزاده، پیروز(۱۳۸۱)، جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران، انتشارات سمت
۳۴-محمدیان، علی و عابدی، هانی،"تحلیلی بر ارتقاء جایگاه ایران در خاورمیانه با تأکید بر قدرت هوشمند"، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال سیزدهم، شماره چهلم، صص ۲۳-۴۸
۳۵-مرادی، جهانبخش(۱۳۹۸)،"بررسی علل حضور مستشاری ایران در سوریه، فصلنامه مطالعات بین‌المللی"، سال ۱۶، شماره ۳، صص ۲۱-۱
۳۶-مرادی، محمدهادی(۱۴۰۲/۱۲/۱۵). دانشجویان ایرانی به تفکیک زیر نظام آموزش عالی در سال ۱۴۰۰. در دسترس در: https://ecoiran.com/fa/tiny/news-59112
۳۷-مرشایمر، جان و روزاتو(۱۴۰۳)، چگونه دولت‌ها فکر می‌کنند؟ عقلانیت در سیاست خارجی، قم: کتابستان معرفت
۳۸-موسوی‌نیا، سیدرضا(۱۳۹۴)،"از رئالیسم کلاسیک تا رئالیسم ایرانی؛ تحلیل نظری روابط خارجی ایران با قدرت‌های بزرگ(۱۵۰۱-۱۹۷۹)"، پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۴(۱۵)، ۳۵-۹
۳۹-نجفی سیار، رحمن(۱۴۰۲)،"گذار در نظم بین‌المللی و پیامدهای راهبردی برای جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه روابط‌خارجی، سال پانزدهم، شماره سوم، صص ۸۵-۱۱۲

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

References

1- Acharya, A, & Buzan, B. (2019). The making of global international relations. Cambridge University Press.

2- Acharya, Amitav, The End of American World Order, (Polity Press, 2014)

3- Clark, S & Hoque, S(2013). "Debating A Post American World: What Lies Ahead", Berkeley: University of California Press.

4- EUISS(2012) Global Trends 2030 –Citizens in an Interconnected and Polycentric World, Paris, Available at: http:// espas.eu/ orbis/ sites/ default/ fi les/ espas_ fi les/ about/ espas_ report_ii_01_en.pdf.

5- Gallarotti, G. M. (2015). Smart power: Definitions, importance, and effectiveness. Journal of Strategic Studies, 38(3), 245-281.

6- Gallarotti, G. M. (2011). The power curse: The paradox of power in world politics. Polis.

7- Gilpin, Robert(2002), 'The Rise of American Hegemony, ' in Patrick Karl O'Brien and Armand Clesse (eds), Two Hegemonies: Britain 1846–1914 and the United States 1941–2001 (Aldershot, UK: Ashgate 2002), 165–82.

8- Halberstadt-Velasco, J. D. (2024). Making Sense of Chaos: Populism in the United States and the Crisis of Modernity (Master's thesis, St. John's University (New York)).

9-IMF(2025). GDP, current prices (Billions of U.S. dollars).Available at: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/IRN?year=2025

10- Jervis, Robert(1997), System Effects: Complexity in Political and Social Life (Princeton UP 1997),18-45

11- Kupchan, C. (2007). The end of the American era: US foreign policy and the geopolitics of the twenty-first century. Vintage.

12-lamarani,omar(2020), Iran's Conventional Military Capabilities, Available at: https://newlinesinstitute.org/strategic-competition/irans-conventional-military-capabilities.

13- Mandelboum, Michael,(2010) The Frugal Superpower: America's Global Leadership in a Cash-Strapped Era (New York: Public Affairs).

14- Naim, Moisés(2013), The End of Power: From Boardrooms to Battlefields and Churches to States, Why Being in Charge Isn't What It Used to Be, (Basic Books)

15- Nephew, Richard(2025), A Last Chance for Iran, Available at: https://www.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]

foreignaffairs.com/iran/last-chance-iran.

16- Nye Jr, J. S.(2003). The paradox of American power: Why the world's only superpower can't go it alone. Oxford University Press.

17- Nye Jr, J. S.(2007), 'Notes for a Soft-Power Research Agenda, ' in Felix Berenkoetter and M.J. Williams (eds), Power in World Politics (London: Routledge 2007), 162–72.

18- Nye Jr, J. S.(2011), The Future of Power, New York: Public Affairs.

19- PricewaterhouseCoopers(2015),'The World in 2050: Will the Shift in Global Economic Power Continue?, Available at: http:// www.pwc.com/ gx/ en/ issues/ the- economy/ assets/ world- in- 2050- february- 2015.pdf (Accessed 27 May 2018).

20- UNDP(2013),Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World, New York: UNDP.

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۴۰۱۰۵

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید:

مظفری نیکو، علیرضا؛ اشرفی، اکبر (۱۴۰۴)، «قدرت هوشمند در اندیشه آیت الله خامنه ای و تاثیر آن بر موقعیت‌مندی ایران در هندسه جدید قدرت جهانی» فصلنامهٔ پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۴، ش۱، بهار ۱۴۰۳، صص ۱۲۳-۹۵.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-08]